

Latvijas Republikas Senāts

LĒMUMS

Rīgā 2025. gada 26. novembrī

Senāts šādā sastāvā: senators referents Māris Leja, senatores Aija Branta un Sandra Kaija

rakstveida procesā izskatīja krimināllietu sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurora Jāņa Baumaņa iesniegto kasācijas protestu par Rīgas apgabaltiesas 2025. gada 21. janvāra lēmumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Rīgas pilsētas tiesas 2023. gada 22. decembra spriedumu /Persona A/ (*/Persona A/*), personas kods /personas kods/, atzīta par nevainīgu pret viņu celtajā apsūdzībā pēc Krimināllikuma 193. panta ceturtās daļas un attaisnota.

[2] Pirmās instances tiesa atzinusi par nepierādītu /Persona A/ pirmstiesas procesā celto apsūdzību par sveša maksāšanas līdzekļa nelikumīgu izmantošanu lielā apmērā, proti, ka /Persona A/, zinot, ka viņas vīrs /Persona B/ 2011. gada /datums/ miris, apejot mirušā divu bērnu /Persona C/ un /Persona D/ tiesības pretendēt uz mirušā atstāto mantojumu, no /Persona B/ bankas „Nordea Bank AB Latvijas filiāle” (tagad AS „Luminor Bank”) konta, izmantojot /Persona B/ piešķirto pieeju internetbankai, 2011. gada 22. jūlijā plkst. 16.23 pārskaitīja uz savu bankas kontu AS „Rietumu Banka” 16 000euro, kas pārsniedza 50 tajā laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, lai turpmāk ar tiem rīkotos pēc saviem ieskatiem.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas 2025. gada 21. janvāra lēmumu, iztiesājot lietu sakarā ar Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurora J. Baumaņa apelācijas protestu, pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

[4] Rīgas tiesas apgabala prokuratūras prokurors J. Baumanis iesniedzis kasācijas protestu, kurā lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas protests pamatots ar šādiem argumentiem.

[4.1] Apelācijas instances tiesa, neizvērtējot prokurora apelācijas protestā norādītos argumentus par lietai pievienoto pierādījumu – AS „Rietumu Banka” konta izrakstu – un tajā ietvertās ziņas, nepareizi piemērojusi Kriminālprocesa likuma 511., 512. panta otro daļu un 564. panta ceturto daļu, kas novedis pie nelikumīga nolēmuma.

Minētajā bankas konta izrakstā esošā informācija attiecināma uz izskatāmo krimināllietu, jo tā pierāda, ka konts tika atvērts tieši apsūdzībā norādītajam darījumam, proti, 16 000 *euro* bija pirmā apsūdzētās kontā ieskaitītā naudas summa, no kuras banka ieturēja komisijas maksu par konta atvēršanu.

Tiesa nav izvērtējusi apelācijas protestā norādīto, ka konta izrakstā norādītās ziņas apstiprina, ka apsūdzētā atvēra bankas kontu, un, izmantojot grāmatvedes palīdzību (pastarpinātā izdarīšana) vai bez tās (tiešā izdarīšana), nodrošināja naudas līdzekļu pārskaitīšanu uz savu kontu, slēpjot to no mantiniekiem.

Grāmatvedei /Persona E/ nevarēja būt zināms šī jaunizveidotā konta numurs, un viņa nevarēja bez apsūdzētās /Persona A/ ziņas veikt attiecīgo pārskaitījumu, līdz ar to apsūdzētās liecības, ka viņa nav devusi grāmatvedei norādījumus, uz kuru bankas kontu pārskaitīt naudu, neatbilst faktiskajiem apstākļiem.

Turklāt, atzīstot par ticamu apsūdzētās liecināto, ka 16 000 *euro*uz viņas bankas kontu pārskaitīja /Persona E/, tiesa nav norādījusi, kā trešās personas, tajā skaitā grāmatvede, varēja iegūt informāciju par jauno bankas kontu, uz kuru pārskaitīta nauda. Tiesa faktiski ir pieņēmusi, ka grāmatvede ir uzminējusi konta numuru vai pati to atvērusi, taču tas nav ticami.

[4.2] Apelācijas instances tiesa, neraugoties uz to, ka apsūdzētā liecības sniegusi vairākkārt un tās savstarpēji būtiski atšķiras, nolēmumā izklāstījusi tikai vienas no tām.

Neizvērtējot šīs liecības kopumā, kā arī to atbilstību citiem lietā esošajiem pierādījumiem, tai skaitā bankas konta izrakstos norādītajām ziņām, tiesa nepamatoti piešķīrusi ticamību apsūdzētās apgalvojumam, ka pārskaitījumu uz viņas bankas kontu pēc savas iniciatīvas, bez apsūdzētās /Persona A/ iesaistes, veikusi grāmatvede. Tādējādi tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 128. panta otro daļu.

[4.3] Apelācijas instances tiesas atzinums, ka naudu nav pārskaitījusi apsūdzētā, bet gan grāmatvede, ir pretrunā pirmās instances tiesas konstatētajam Kriminālprocesa likuma 519. panta 1. punktā paredzētajam attaisnojoša sprieduma taisīšanas pamatam. Proti, tiesai bija jāsecina, ka noziedzīgs nodarījums ir izdarīts, taču apsūdzētās piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā nav pierādīta. Tādējādi apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Kriminālprocesa likuma 519. pantu.

[4.4] Apelācijas instances tiesa kļūdaini atzinusi, ka nav nozīmes tam, vai sveša maksāšanas līdzekļa nelikumīga izmantošana ir formāla vai materiāla sastāva noziedzīgs nodarījums.

Krimināllikuma 193. panta ceturtajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir formāla sastāva.

[5] Par prokurora kasācijas protestu rakstveida iebildumus iesniegusi apsūdzētās /Persona A/aizstāve zvērināta advokāte Alla Barbaša, lūdzot kasācijas protestu noraidīt.

Motīvu daļa

[6] Senāts atzīst, ka kasācijas instances tiesas kompetencē ir izvērtēt, vai apelācijas instances tiesa pieļāvusi kasācijas protestā norādīto Kriminālprocesa likuma 564. panta ceturtais daļas pārkāpumu sprieduma pamatošanā.

[6.1] Apelācijas instances tiesa, izskatot prokurora apelācijas protestu, atzina, ka pirmās instances tiesa ir pareizi konstatējusi lietā nozīmīgos apstākļus, un, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 564. panta sesto daļu, pievienojās tās konstatējumiem, ka:

- 1) kodu karte, kas nodrošināja piekļuvi /Persona B/ internetbankai, glabājās pie liecinieces /Persona E/;
- 2) apsūdzētā nav lūgusi /Persona E/ veikt pārskaitījumu uz savu bankas kontu, bet gan vērsusies pie viņas ar jautājumu, kā rīkoties;
- 3) tikai 2011. gada beigās vai 2012. gada sākumā apsūdzētā uzsāka apgūt internetbankas lietošanu, līdz ar to apsūdzībā norādītajā laikā – 2011. gada 22. jūlijā – viņa neprata to lietot un tādēļ naudas pārskaitījumu veikt

nevarēja.

Tāpat apelācijas instances tiesa pievienojās pirmās instances tiesas atzinumam, ka:

- 1) lietā nav pierādīts, ka apsūdzētā, izmantojot /Persona B/ piešķirtos internetbankas pieejas kodus, veikusi naudas līdzekļu 16 000euro pārskaitījumu uz savu norēķinu kontu;
- 2) AS „Rietumu Banka” konta izraksts ir izsniegts par periodu no 2011. gada 26. jūlija līdz 31. decembrim (*lietas 3. sējuma 60.–61. lapa*), savukārt saskaņā ar apsūdzību pārskaitījums veikts 2011. gada 22. jūlijā;
- 3) no šī izraksta nav iespējams noteikt precīzu konta atvēršanas datumu, līdz ar to nav nozīmes tam, ka komisijas maksa par konta atvēršanu ieturēta 2011. gada 26. jūlijā.

[6.2] Senāts konstatē, ka prokurors kasācijas protestā nav lūdzis pārvērtēt tos pierādījumus, kurus apelācijas instances tiesa jau ir izvērtējusi, bet gan pamatoti norādījis uz konkrēta pierādījuma neizvērtēšanu, proti, tiesa nav sniegusi vērtējumu apelācijas protestā izvirzītajiem argumentiem par AS „Rietumu Banka” konta izrakstā ietverto ziņu nozīmi lietas izspriešanā.

Senāts jau agrāk ir atzinis, ka formāla piekrišana pirmās instances tiesas pierādījumu vērtējumam, nepamatojot to ar pierādījumiem un neizvērtējot apelācijas sūdzības vai protesta svarīgākos argumentus, ir uzskatāms par Kriminālprocesa likuma 564. panta ceturtās daļas pārkāpumu (*Senāta 2022. gada 7. aprīļa lēmuma lietā Nr. SKK-124/2022, [ECLI:LV:AT:2022:0407.16870001820.9.L](#), 11.1. punkts*).

Ievērojot minēto, Senāts secina, ka apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 564. panta ceturtās daļas pārkāpumu.

[6.3] Tālāk Senāts izvērtēs, vai konstatētais pārkāpums ir pamats tiesas nolēmuma atcelšanai.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 575. panta trešo daļu par šā likuma būtisku pārkāpumu var atzīt citus šā likuma pārkāpumus, kas noveduši pie nelikumīga vai netaisnīga nolēmuma.

Procesuāla rakstura kļūdas un to ietekme uz nolēmuma likumīgumu ir vērtējamas saprātīgi, samērīgi un taisnīgi. Lai zemākas instances tiesas nolēmumu atzītu par nelikumīgu procesuāla pārkāpuma dēļ, jābūt pamatotām šaubām, ka gadījumā, ja procesuālā kārtība tiktu ievērota, tiktu pieņemts atšķirīgs nolēmums (*Senāta 2020. gada 30. oktobra lēmuma lietā Nr. SKK-59/2020, [ECLI:LV:AT:2020:1030.3870001003.3.L](#), 35.1. punkts*). Piemēram, tas, ka apelācijas instances tiesa atsevišķus faktus un notikumus nav vērtējusi, nevar būt par pamatu apelācijas instances tiesas sprieduma atcelšanai vai grozīšanai, ja tiem nav izšķirošas nozīmes konkrētās lietas taisnīgā izskatīšanā (*Senāta 2019. gada 25. aprīļa lēmuma lietā Nr. SKK- 33/2019, [ECLI:LV:AT:2019:0425.12812000713.2.L](#), 32. punkts*).

Izvērtējot kasācijas protestā norādītos argumentus un abu instanču tiesu nolēmumus, Senāts secina, ka AS „Rietumu Banka” konta izraksts, ko apelācijas instances tiesa neizvērtēja, ir būtisks, lai noskaidrotu naudas pārskaitījuma apstākļus un tajā iesaistītās personas, kā arī izšķirtu jautājumu par apsūdzētās saistību ar viņai inkriminēto naudas pārskaitījumu, īpaši gadījumā, ja tiktu atzīts par pierādītu, ka grāmatvede bez apsūdzētās /Persona A/ iesaistes šo pārskaitījumu pēc savas iniciatīvas veikt nevarēja.

[6.4] Ievērojot minēto, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesas pieļautais procesuālās normu pārkāpums ir atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575. panta trešās daļas izpratnē, un tādēļ tās nolēmums atceļams pilnībā un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas protestā norādītais arguments par to, ka tiesa nav kopsakarībā ar citiem pierādījumiem izvērtējusi apsūdzētās /Persona A/ liecības, ir jāizvērtē apelācijas instances tiesai, izskatot lietu no jauna.

[6.5] Atceļot apelācijas instances tiesas lēmumu, Senāts vērš uzmanību arī uz to, ka apelācijas instances tiesai ir tiesības piemērot Kriminālprocesa likuma 455. panta trešo daļu, proti, atzīt par pierādītiem no apsūdzības atšķirīgus noziedzīgā nodarījuma faktiskos apstākļus, ja ar to netiek pasliktināts apsūdzētā stāvoklis un netiek

aizskartas viņa tiesības uz aizstāvību (*Senāta 2021. gada 17. marta lēmuma lietā Nr. SKK-40/2021, ECLI:LV:AT:2021:0317.12814009511.6.L, 13. punkts*).

Tomēr šī norma piemērojama vien tad, ja no apsūdzības atšķirīgais faktiskais apstāklis nav pamats bargāka soda noteikšanai un apsūdzētajam bija reāla iespēja pret to aizstāvēties.

[7] Senāts konstatē, ka prokurors kasācijas protestā, izvirzot jautājumu, vai Krimināllikuma 193. pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir formāla vai materiāla sastāva, pēc būtības apstrīdējis apelācijas instances tiesas sniegto Krimināllikuma 193. panta interpretāciju.

[7.1] Apelācijas instances tiesa pievienojās pirmās instances tiesas secinājumiem par to, ka: 1) Krimināllikuma 193. panta ceturtajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums ir ar materiālu sastāvu; 2) nav piemērojamas Senāta 2013. gada 19. jūnija lēmumā lietā Nr. SKK- 238/2013 izteiktās atziņas.

[7.2] Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 193. pantu.

Tiesas uzdevums ir, izmantojot tiesību normu iztulkošanas metodes, noskaidrot, vai iztiesāšanā konstatētais apsūdzētā izdarītais nodarījums atbilst visām attiecīgajā Krimināllikuma normā paredzētajām noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm (sk. arī Kriminālprocesa likuma 514. panta pirmās daļas 2. punktu).

Tiesību normu iztulkošanas metodes – tāpat kā citas juridiskās metodes –, tiek uzskatītas par vispārējiem tiesību principiem (*Rezevska D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. 2. izdevums. Rīga: D. Rezevska izdevums, 2015, 31.–32. lpp.*).

Savukārt noziedzīgā nodarījuma sastāvu dalījums materiālā vai formālā sastāvā ir tiesību doktrīnā pieņemts nošķirums.

Tā kā tiesību doktrīna tiesību normu interpretācijā kalpo vienīgi kā palīgavots, tā nav nostādāma vienā līmenī ar vispārējiem tiesību principiem. Līdz ar to tiesām ir pienākums izmantot tiesību normu iztulkošanas metodes, savukārt tiesību palīgavotu izmantošana ir tikai fakultatīva.

[7.3] Senāts konstatē, ka /Persona A/ izvirzītajā apsūdzībā norādītās darbības atbilst Krimināllikuma 193. panta ceturtais daļas objektīvās puses pazīmēm – maksāšanas līdzekļa nelikumīga izmantošana.

Personas atzīšana par vainīgu un sodīšana ir uzskatāma par neatbilstošu vainas principam tādā gadījumā, ja, neskatoties uz nodarījuma formālo atbilstību noziedzīga nodarījuma pazīmēm, konkrētajā gadījumā tas ir acīmredzami nekaitīgs un nodarījuma nekaitīgums bija saskatāms jau tā izdarīšanas laikā. Tas, kas no paša sākuma nerada nekādu apdraudējumu, neattaisno soda piemērošanu (sk. *Senāta 2022. gada lēmuma lietā Nr. SKK- [E], 8.3. punktu, pieejams Augstākās tiesas tīmekļvietnē*).

Minēto nevar attiecināt uz rīcību ar mirušas personas bankas kontā esošajiem naudas līdzekļiem bez leģitīma pamata.

[7.4] Piemērojot tiesību normu teleoloģisko iztulkošanas metodi krimināltiesībās, būtiska nozīme ir tam, vai konkrētā rīcība aizskar tās tiesiskās intereses, kuras aizsargā attiecīgā Krimināllikuma norma.

Krimināllikuma 193. pants ir ietverts Krimināllikuma XIX nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā”, tomēr tas aizsargā ne vien tautsaimniecības intereses finanšu-kredīta sfērā, bet arī atsevišķu fizisko un juridisko personu mantiskās intereses.

Rīcība ar mirušas personas kontā esošajiem naudas līdzekļiem ir rīcība ar svešu mantu, proti, ar mantojuma masu kā juridisku personu. Šāda rīcība, ja tai nav tiesiska pamata, samazina mantojuma masu un apdraud visu mantinieku un kreditoru intereses. Līdz ar to, nosakot nodarījuma kaitīgumu, jāņem vērā mantojuma masai nodarītais kaitējums un visu mantinieku un kreditoru interešu apdraudējums kopumā (neatkarīgi no tā, vai tie ir zināmi).

Civillikuma 383. pants paredz, ka mantojums ir juridiska persona, kas var iegūt tiesības un uzņemties saistības.

Atbilstoši Civillikuma 655. pantam mantojums atklājas ar mantojuma atstājēja nāvi. Tas nozīmē, ka mantojuma atstājēja nāves brīdī jeb brīdī, kad mantojums atklājas, mantojums kļūst par juridisko personu, un saskaņā ar Civillikuma 701. pantu tas turpina pastāvēt līdz tam laikam, kad mantinieki to ir pieņēmuši un ieguvuši [..]. Šādas juridiskās personas konstrukcijas mērķis ir apvienot visu mantojuma masu vienā personā un ļaut tam piedalīties civiltiesiskajā apgrozībā. Tādējādi mantojuma juridiskās personas statuss ļauj arī aizsargāt mantojuma atstājēja kreditorus, kas var vērst savus prasījumus pret mantojumu kā tiesību subjektu, tāpat arī ļauj juridiski atvieglot mantojuma aizgādnim vai testamentā izpildītājam mantojuma masas pārvaldīšanu (*Senāta 2020. gada 27. marta sprieduma lietā Nr. SKA- 733/2020 [ECLI:LV:AT:2020:0327.A420202416.18.S](#), 7. punkts*).

Mantojuma masas sastāvā ietilpstošā kustamā manta ir sveša arī aizgādnim līdzmantiniekam, kamēr tā nav sadalīta starp mantiniekiem un tiem nodota (*Mincs P., Lauva J. Sodū likums ar komentāriem. Rīga: Valsts tipogrāfijas izdevums, 1936, 275. lpp. ar atsauci uz Senāta 1929. gada 29. maija spriedumu Dances lietā*).

[7.5] Ja tiesa personas rīcībā konstatē visas Krimināllikuma 193. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, nav izšķirošas nozīmes nejaušiem apstākļiem, kas iestājas pēc šī nodarījuma, piemēram, tam, ka mantinieks atsakās no mantojuma, tiek atzīts par mantot necienīgu, testaments, ar kuru viņš iecelts, tiek atzīts par spēkā neesošu, vai kreditors atsakās no sava prasījuma.

Minētais balstās atziņā, ka noziedzīgā nodarījuma sastāvs, reiz izpildījies, nevar tikt atcelts ar turpmākiem nejaušiem apstākļiem.

[7.6] Senāts vispārīgi piekrīt, ka tiesai ir tiesības atkāpties no judikatūrā nostiprinātām atziņām, taču tādā gadījumā ir jāveic apskatāmā jautājuma rūpīga analīze un pamatojums (*Senāta 2020. gada 5. marta lēmuma lietā Nr. SKK-52/2020, [ECLI:LV:AT:2020:0305.11352011918.6.L](#), 7.3. punkts*).

Konkrētajā lietā šīs prasības nav ievērotas.

Senāts 2013. gada 19. jūnija lēmumā lietā Nr. SKK-238/2013 norādījis, ka nepamatots ir secinājums, ka internetbankas izmantošanas kodu karte ar kartes lietotāja nāves brīdi nevar būt nozieguma priekšmets Krimināllikuma 193. panta otrās daļas izpratnē, jo kodu karte ir derīga līdz tās derīguma termiņa beigām un pēc lietotāja nāves pastāv iespēja, ka svešo maksāšanas līdzekli var nelikumīgi izmantot cita persona. Tāpat Senāts norādījis, ka mantkārīga motīva neesamība pati par sevi nav iemesls apsūdzētās personas attaisnošanai, jo svešu internetbankas izmantošanas kodu karti persona var nelikumīgi izmantot ne tikai mantkārīgā nolūkā, bet arī citu motīvu vadīta.

Pretēji pirmās instances tiesas viedoklim, kuram pievienojās arī apelācijas instances tiesa, Senāts 2013. gada 19. jūnija lēmumā, atceļot apelācijas instances tiesas nolēmumu, neuzlika tiesai pienākumu obligāti atrast kādu konkrētu alternatīvu motīvu.

Senāts vērš uzmanību uz to, ka Krimināllikuma 193. panta dispozīcijā kā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes nav paredzēti īpaši motīvi vai nolūki.

[7.7] Ievērojot minēto, Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Krimināllikuma 193. panta ceturtais daļas pārkāpumu.

[8] Drošības līdzeklis apsūdzētajai /Persona A/ nav piemērots.

Senāts atzīst, ka drošības līdzekļa piemērošanai apsūdzētajai šajā kriminālprocesa stadijā nav tiesiska pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. pantu un 587. panta pirmās daļas 2. punktu, Senāts

nolēma

atcelt Rīgas apgabaltiesas 2025. gada 21. janvāra lēmumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

M. Leja A. Branta S. Kaija